

TÜRÜK

2024, Yıl/Year: 12, Sayı/Issue: 39, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi

TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: 17.10.2024

Kabul Tarihi / Date of Accepted: 05.12.2024

Sayfa / Page: 1-15

Research Article / Araştırma Makalesi

Yazar / Writer:

Prof. Dr. Metin ÖZARSLAN

Hacettepe Üniversitesi, Türk Halkbilimi Bölümü Öğretim Üyesi,

metino@hacettepe.edu.tr

Ergün VEREN

Türk Halkbilimi Uzmanı

ergunveren@hotmail.com

TÜRK BAHRİYESİ'NDE KUZU GÜNÜ

Öz

Grupların ihtiyacını karşılamak üzere oluşan/icat edilen gelenekler, grup üyelerin gönüllü katılımıyla varlıklarını sürdürürler. Her meslek grubunun da kendine has gelenekleri, uygulamaları, pratikleri mevcuttur. Bu pratiklerden bazıları zaman içinde ritüele de dönüşebilir. Meslek erbabının oluşturduğu grup içerisinde uygulanagelen ve gelenekselleşen bu uygulamalar, nesiller arasında kültür aktarımı yoluyla intikal ederek devam eder. Bu çalışmada Türk Bahriyesinde uygulanan pratiklerden biri ele alınmıştır. Bahriyede (Deniz Kuvvetleri Komutanlığı "Dz.K.K.") özgün uygulamalar mevcut olup kimileri ritüele dönüşmüştür. Günümüzde Türk savaş ve ticaret gemilerinde inanca dayalı kimi âdetler sürmektedir. Bahriyedeki söz konusu uygulamalardan biri olan kuzu günü de bahriye birlik ve garnizonlarında Hidrellez döneminde icra edilen ve bahriyeli ailelerinin de iştirak ettiği piknik uygulamasıdır. Yaz mevsimini karşılama kapsamında gerçekleştirilen ve çeşitli yarışmaların da yapıldığı bu gün düzenlenen piknikte "kuzu çevirme" yapılarak yenildiğinden söz konusu gün "kuzu günü" adıyla anılmaktadır. Bu çalışmada "kuzu günü" uygulamasının tarihsel süreci, uygulama biçimleri ve günümüze yansımaları tespit edilmiş; grup folkloru, gelenek ve geleneğin icadı, yemek kültürü, Hidrellez, festival/şenlik, kültürel bellek, işlevsellik vd. yaklaşımlar zemininde eklettik yöntemle irdelenmiştir. Çalışmada, "kuzu günü" uygulamasının özelde

bahriye mensupları genelde Türk Bahriyesi'ndeki konumu ve niteliği ile sebep ve sonuçları tayin ve tespit edilmeye çalışılmıştır. Sonuçta, gelenekli ve ritüelli bir kurum olan Türk Bahriyesi'nde yaşatılan kuzu günü uygulaması, muhtemelen idarenin icat ettiği, adlandırdığı ve yürürlüğe koyduğu gelenek olup, grubun diğer üyeleri nezdinde aynı adlandırma ve kültürel kodla, çağrışım yoluyla kimlik ve aidiyet unsuruna dönüştüğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gelenek, bahriye, Hıdrellez, piknik, kuzu günü.

THE LAMBDAY IN TURKISH NAVY

Abstract

The traditions that are formed/invented to meet the needs of the groups continue their existence with the voluntary participation of the group members. Each occupational group has its own traditions, practices and practices. Some of these practices may turn into rituals over time. These practices, which are practiced and traditionalized within the group formed by the profession experts, continue by being passed down through the transfer of culture between generations. It has been examined one of the practices that is applied in the Turkish Navy (Turkish Naval Forces) in this study. There are original practices in the Navy ([Turkish] Naval Forces Command "Dz.K.K"), and some of them have turned into rituals. Today, some faith-based customs continue on Turkish war and merchant ships. The Lambday one of these practices in the Navy is a picnic practice performed in the navy troops and garrisons during the Hıdrellez period and attended by the navy's families as well. The day in question is known as the "lambday", as it is eaten by "spit roasted lamb" at the picnic held on the day of the summer welcome and various competitions. In this study, the historical process of the "lambday" practice, its application forms and its reflections on today have been determined; group folklore, tradition and the invention of tradition, food culture, Hıdrellez, festival, cultural memory, functionality are examined with an eclectic method on the basis of approaches. In this study, it has been tried to determine the reasons and results of the "lambday" practice, the position and quality of the members of the navy, in general, and the Turkish navy. As a conclusion, the practice of lambday sustained in the Turkish Navy, which is a traditional and ritual institution, is a tradition that the administration put into effect and probably invented and named by the administration, and it is understood that it is an element of identity and belonging through association with the same naming and cultural code, by the other members of the group.

Keywords: Tradition, navy, Hıdrellez, picnic, lambday

Giriş

Bilindiği üzere her mesleğin kendine has uygulamalarının, pratiklerinin mevcut olduğu ve bu pratiklerden bazılarının zaman içinde ritüele de dönüşebildiği bilinmektedir. Meslek erbabının oluşturduğu grup içerisinde uygulanagelen ve gelenekselleşen bu uygulamalar/pratikler, nesiller arasında kültür aktarımı yoluyla intikal ederek devam ettiği de bilinen bir başka gerçektir. Türkiye

merkezli Türk Bahriyesi'nde de (Deniz Kuvvetleri Komutanlığı "Dz.K.K.") özgün uygulamalar/pratikler mevcut olup bunların kimileri ritüele dönüşmüştür. Bahriyedeki bahse konu uygulamalardan biri olan *kuzu günü*¹ de bu çalışmanın özünü oluşturmaktadır. Çalışmada kuzu günü ele alınarak bu uygulamanın kronolojik derinliği, uygulama biçimleri ve günümüze yansımaları tespit edilmiş; grup folkloru, gelenek ve geleneğin icadı, yemek kültürü, Hıdrellez, festival/şenlik, kültürel bellek, işlevsellik zemininde ele alınarak eklektik bir yöntemle irdelenmiştir. Sonuç olarak, kuzu günü uygulamasının genelde Türkiye Bahriye'sinde özelde bahriye mensupları arasındaki konumu ve niteliği ile sebep ve sonuçları tayin ve tespit edilmeye çalışılmıştır. Kuzu günü pratiğinin irdelendiği bu çalışmanın kuramsal çerçevesi *denizci adetleri*² kavramı izleğinden oluşturulmuştur.

Kuzu Günü

Kuzu günü, *bahriye*³ bünyesinde her yıl Hıdrellez günü yazı karşılamak, kutsamak ve kutlamak üzere bahriye teşkilatlarının bulunduğu yerlerde ve Birlik Komutanlıklarının organizesinde subay, astsubay, uzman, erbaş, er, sivil işçi/memur ve ailelerinin katılımıyla icra edilen ve *gelenek*⁴ haline gelen piknik günüdür. Bugün çeşitli sportif müsabakalar ve eğlenceli oyunlar oynanır. Sonrasında toplu olarak yenen kuzu yemeği ile sona erer. Bahriyede, Hıdrellez günü icra edilen kuzu günü dışında seyirdeki gemilerin çeşitli sebeplerle görev güzergâhlarındaki limanlarda yahut açıkta

¹ Kuzu günü ifadesine Vehbi Cem Aşkun (1949: 4348-4349) gördüğü şehirlerdeki baharın karşılanması ve kutlanmasına yönelik gelenekleri anlattığı çalışmasında Amasya ili, Merzifon ilçesindeki uygulamayı "Merzifon'un kuzu günü de pek meşhurdur. O gün Herkes mutlak bir kuzu keser, hava elverişli olmazsa evlerde yenir." biçiminde dile getirir. Ancak bu uygulamanın bahriyedeki kuzu günü pratiği ile ilintisi yoktur.

² Denizci adetleri, hayatın her alanında olduğu gibi Türk savaş ve ticaret gemilerinde de -bu cümleden bahriyede- inanca dayalı kimi âdetler günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Bunlar arasında gemide ayna kırılması uğursuzluk addedildiğinden genelde metal ayna kullanması, gemi direklerinin cudasında Kur'an-ı Kerim bulundurulması, hizmete giren yahut uzun bir seyre çıkan gemide locadan kan akıtmak için kurban kesilmesi, geminin bir yerine nazar boncuğu asılması, vardiya değişimlerinde yahut seyre çıkan gemiye "Allah selamet versin", halatları fora ederken veya demir fundo yahut vira edilirken "Bismillah" denmesi (Gürdeniz 2022: 124) gibi söze ve davranışa dayalı adetleri saymak mümkündür.

³ Bahriye, Türkiye Türkçesine Arapçadan ödünçlenen (bahr > bahri "denizle ilgili"den bahriyye) bir kelime olup, bir devletin deniz kuvvetleri teşkilâtının bütünü, (isim tamlamasının birinci ögesi olarak) deniz kuvvetlerine âit, donanmaya mensup (*Kubbetaltı Lugatı*) anlamları içermektedir. Türkiye Bahriyesi, Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesindeki Deniz Kuvvetleri Komutanlığıdır "Dz.K.K" (URL-1). Bu çalışmada kısaca "bahriye" şeklinde ifade edilmiştir.

⁴ İlmî sahada gelenek kavramı "Milletlerin hayatında, tarih sahnesine görülmelerinden bu yana varlıklarını, bütünlüklerini ve farklılıklarını koruyan, ihtiyaçları her anlamda karşılayan düzenler görülür. Süreklilik vasfına sahip bu düzenlerin her birine biz gelenek adını veriyoruz. Bunların sayısı, fonksiyonları ve yapı özellikleri, ait oldukları milletlerin gelişme durumlarına ve ihtiyaçlarına göre milletin hayatında yer alan geleneklerin tümü, o milletin kültürünü meydana getirir. /.../ gelenek, yapı bakımından donuk, statik, ortaya çıktıkları andan itibaren kendini tekrarlayan kalıplar değildir. Aksine, onlar, ait oldukları milletin ihtiyaçlarına uygun biçimde değişen, gelişen, ortadan kalkan ve parçalanarak yeni geleneklerin doğmasını sağlayan dinamik bir yapıya sahiptirler. /.../ Gelenekleri yaşatan ve geliştirenler, onları temsil edenler ve paylaşanlardır." (Yıldırım, 1989: 6-7) şeklinde ifade edilmiştir ve bu yaklaşım büyük ölçüde kabul görmüştür. Gelenek ayrıca, statik olmayan; kültürün ihtiyaçlarına göre kendini yenilemeye açık, farklı kültürlerden gelecek yabancılaşmaya karşı kapalı olma özelliğine sahip sosyal normdur. Öğrenilerek aktarılan kültürel normlar, sosyal etkileşme ortamı içinde doğal olarak öğrenilir. En küçük sosyal kurum olan aileden en büyük sosyal kurum olan millete kadar uzayan sosyalizasyon zincirinde nesiller arasında sözlü anlatım yoluyla ortak bir ruh oluşturan gelenek, yenilenme özellikleriyle varlığını korur. Gelenek bilinci, kültürel sürekliliği sağlar (Ayvazoğlu 1995: 11; Ögüt-Eker 2006: 326). "İcat edilmiş gelenek", gerçekten icat edilmiş, inşa edilmiş ve formel düzlemde kurumsallaşmış gelenekleri olduğu kadar, kolayca izi sürülemeyecek bir şekilde kısa ve belirlenebilir bir zaman diliminde -belki de birkaç yılda- ortaya çıkmış olan ve büyük bir hızla yerleşmiş gelenekleri de kapsar. Alenen yahut zımnen kabul görmüş kurallarca yönlendirilen ve bir ritüel veya sembolik bir özellik sergileyen, geçmişle doğal bir süreklilik anıştıran tekrarlarla dayanarak belli değerler ve davranış normlarını aşılamaaya çalışan pratik kümesidir. İcat edilmiş olanları dâhil olmak üzere bütün geleneklerin amacı ve özelliği, değişmezliktir. Gönderme yaptıkları gerçek yahut icat edilmiş bir geçmiş, tekrar gibi, sabit pratikler dayatır (Bkz.: Hobsbawn-Ranger, 2006: 2-3).

demirlediklerinde kimi zaman gemi personelinin topluca icra etmesine izin/emir verilen piknik uygulamasının da kuzu günü şeklinde adlandırılmıřtır⁵ kaydedilir (Akmansoy, 2014: 252-253).

Bahriyede, kuzu gününün icadına dair sözlü kültür ortamında aktarıla gelen iki anlatı mevcuttur. Biri, Osmanlı döneminde donanmanın Nisan, Mayıs aylarında seyre çıktığı, seyre uğurlanan leventler için padişah tarafından Kasımpaşa çayırında şenlik düzenlendiği, bu şenlikte kuzu kesilip pişirilerek birlikte yenildiği ve donanmanın uğurlandığı, Bahriyelilerin bu şenlikleri daha sonra Heybeliada'ya ardından da Tuzla'ya taşıdıkları, böylelikle uygulamanın gelenekleştiğidir. Diğerı ise, erken Cumhuriyet döneminde donanmanın Gölcük'e taşındığı yıllarda her yıl Hıdrellez zamanı personelin keten beyaz elbiselerinin ağartılması için sahilde kurulan büyük kazanlarda kaynatıldığı esnada civar köylerden satın alınan kuzuların da pişirilerek yenildiği, böylelikle bir yandan Hıdrellez'in kutlandığı diğer yandan hoş vakit geçirildiği ve zamanla kuzu günü uygulamasının gelenek hâline geldiğidir. Peki, bu bilgiler doğru mudur? Sınırlı sayıdaki literatür⁶ ve resmi arşiv belgeleri incelendiğinde söz konusu anlatımdaki bilginin doğru olmadığı anlaşılmaktadır. O halde doğrusu nedir?

Kuzu Gününün Tarihî ve Kültürel Arka Planı

Kuzu günü pratiğinin başlangıcını 1840'lı yıllara kadar izlemek mümkündür. Osmanlı Devleti padişahlarından Abdülmecid devrinde (1839-1861) yatılı askeri ve mülki okul öğrencilerini Hıdrellez'de bir kır gezintisine çıkarıp kuzu ziyafeti verme uygulaması başladığı bilinmektedir. Böylelikle son sınavlara ve okulların tatil edilmesine yakın yatılı öğrenciler kırlarda "soyunup dökünerek koşup oynayarak ve toplu türlü eğlencelerle" hoş bir gün geçirdikleri kaydedilmektedir (Koçu, 1941: 2645). İstanbul'da Hıdrellez eğlencelerinin ve pikniklerinin yapıldığı pek çok mesire yeri arasında Kâğıthane bölgesinin ayrı bir önemi olduğu anlatılmaktadır. Kâğıthane mesiresi, 14. yüzyıldan başlayarak önemli bir gezi ve eğlence merkezi olarak öne çıkmıştır. Söz konusu bölge yurt içi ve yurt dışından gelen devlet konuklarının yanında *Halk*⁷ kitlelerinin de ağırlandığı, güzide yapıların ve eserlerin yer aldığı bölge haline gelmiştir. Lale Devri olarak bilinen padişah III. Ahmet'in saltanatı (1703-1730) sırasında en parlak dönemini yaşamıştır. II. Abdülhamid saltanatı [1876-1909] döneminde bu bölgeye özel ilgi göstermiş, imarına yönelik işler yaptırmıştır (Küskü, 2020: 841, 844). Ayrıca Osmanlı döneminde kalyoncu kışlalarının olduğu Kasımpaşa bölgesi yani Haliç'in kuzey yakası donanma üssü olarak kullanılmıştır.

Her yıl Mayıs'ın yedinci pazar günü [Hıdrellez günü] Kâğıthane'de Bahriye ve İdadi Mektebi öğrenci ve öğretmenlerine, II. Abdülhamid tarafından da ziyafet verilmeye devam edilmiştir. Ziyafete katılacak olanların isimleri önceden yazılarak Ser-Kilâri-i Hazret-i şehriyârî'ye [Padişahın Baş Kilercisi] gönderilmiştir. Ferik İsmail Paşa tarafından organize edilen bu ziyafete Bahriye Mektebi yanında, İdadi ve Tüccar Kaptan Mektepleri öğrencileri de katılmıştır. Her defasında, İdare-i Mahsusa

⁵ Emekli Deniz Albay Behçet Akmansoy (2014: 252-253), söz konusu güne dair hatırasını "Aksaz Limanında Kuzu Günü Kutlaması" başlığı ile aktarmaktadır.

⁶ Amatör denizciler tarafından hazırlanan kimi yayınlarda da "kuzu günü" kavramı veya bu kavrama yönelik herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır (Bkz.: Pultar, 2022: 510-511).

⁷ Halk, grup folkloru zemininde "en azından ortak bir faktörü paylaşan herhangi bir insan grubu" (Dundes 1980) şeklinde tanımlanmaktadır. Son konusu grubun arasındaki bağ faktörünün ortak meslek, dil veya din olup olmadığı veya ne olduğu önemsizdir. Burada önemli olan husus, hangi sebebe bağlı olarak olursa olsun bu grubun kendine ait kabul ettiği bazı geleneklere sahip olmasıdır.

tarafından tahsis edilen Şahin Vapuru ile Heybeliada'dan Beşiktaş İskelesi'ne doğru hareket etmişler, buraya ulaştıklarında üç defa "Padişahım çok yaşa" sadalarıyla etrafı inlettikten sonra Cisir-i Cedid'de (Galata Köprüsü) İsmail Paşa tarafından karşılanmışlardır. Ardından kendilerine tahsis edilen iki adet vapura Mızıka-yı Hümâyûn'un çaldığı selam havasıyla binerek Kâğıthane'ye doğru yol alıp, Kâğıthane'de Matbah-ı Amire Müdürü Abduh Efendi ve iskelede bekleyen Sultaniye Yatı Mızıka Bölüğü tarafından karşılanmışlardır. Bu arada Mekteb-i Rüştîye-i Bahriye öğrenci ve öğretmenleri ise kendileri için ayrıca tahsis olunan bir Haliç vapuruyla Kasımpaşa'dan Kâğıthane'ye doğru hareket edip, bütün öğrenci ve öğretmenler toplandıklarında Bahriye Mektebi Nazırı Tayyar Paşa bir konuşma yaparak Padişah II. Abdülhamid'in oradakilere selamını iletmiştir. Öğrenciler ve öğretmenleri kendilerine takdim edilen ziyafet-i seniyyeden (padişah sofrası) (Fotoğraf-1, 2, 3) sonra akşam saat dokuzaya kadar türlü eğlence ve oyunlarla vakit geçirip, akşam yemeğinin de yenilmesine müteakip mızıka selam havasını çalarken öğrenciler de "Padişahım çok yaşa." naralarıyla etrafı inletmişlerdir. Bundan sonra Bahriye Mektebi talebelerinden biri mektep nazırı, öğretmenlerin ve diğer öğrencilerin huzurunda bir konuşma yapmış, bu konuşmanın ardından mızıka takımının nağmeleri eşliğinde tekrar vapurlara binilerek Heybeliada'ya dönmüştür (Batmaz, 2010a: 91-93). Burada kuzu dolmaları, helva ve salata çeşitleri ikram edilmiştir (Sadri, 1991: 130).

1894 yılı *Hidrellez*⁸ günü padişahın Heybeliada Çam limanında verdiği ziyafete Bahriye Mektebi öğrenci, subay ve aileleri katılmıştır. Her yıl olduğu gibi o yıl da öğrenciler taburlar halinde buraya subayları tarafından getirilmiş ve aksama kadar oyunla vakit geçirmesine müsaade edilmiştir (Fotoğraf-4). Hidrellez gününe özel verilen "maide-i rebiyye" denilen kuzu, pilav ve helvadan ibaret olan *yemek*⁹ Çamlımanı'nda yenilmiştir. Sabah erkenden başlayan Hidrellez günü kutlamaları akşama

⁸ Hidrellez, Anadolu Halk Takvimi'ne göre miladi 6 Mayıs (Rumi 23 Nisan) günüdür. Bu güne yeşil karşılığındaki Hızır kelimesinden hareketle yeşeren gün adı verildiği kabul edilir. İnsanların kıştan kurtuluşlarının bir işareti ve baharı karşılama, kırlara çıkma, eğlenceli vakit geçirme, adak adama, dilekte bulunma kısacası baharı kutsama ve kutlama şeklindeki pratiklerinin icra edildiği gündür. Hızır ve İlyas peygamberlerin her yıl Hidrellez gününde buluştuklarına, bu günde ölümsüzlüğe eriştiklerine inanılır. Türkiye, İran, Suriye, Azerbaycan, Yunanistan ve Balkan ülkeleri ile Doğu Akdeniz ülkelerinde bilinen, kabul edilen ve kutlanan Hidrellez günü söz konusu coğrafyanın kadim mevsimlik bayramlarından biridir. Hidrellez gününü Müslümanların yanı sıra Ortadoks Hıristiyanlar "Aya Yorgi", Katolik Hıristiyanlar ise "St. Georges" günü namıyla kutsar ve kutlar. Türkiye'de Hidrellez günü kutlamaları genelde yeşillik, ağaçlık alanlarda (mesire yerlerinde), su kenarlarında, bir türbe yahut yatır yanında yapılır (Veren, 2019: 204-208) Erken kalkma, temizlik yapma, niyet çekme, toplanıp kaynatılan taze otların suyunu içme/kırk gün yıkanma, gül dalının altına isteklerin sembolize edildiği objeler bırakma, kiler/kap/kacak vs. kapı/kapaklarının açık bırakma, yedi çeşmeden su içme/toplama, komşu kapısı çalma, kilitli kapı açma, kargaya gugul [bir tür ekmek] verme, şafak vakti çiğ damlası toplama/akarsuda yıkanma (Özarslan, 2000: 205-206) vb. pek çok pratiği ve ritüeli içinde barındıran Hidrellez günü, Türk kültürü üzerine çalışma yapan kimi kurum ve araştırmacılar tarafından Türk halkbilimi kadroları içerisinde alması gereken yer üzerine tasnife tabi tutulmasının yanı sıra pek çok edebi ve sanat eserlerini de besler. Anadolu'da Hidrellez günü baharın taze bitkilerini ve taze kuzu eti yahut kuzu ciğeri yeme inancı vardır. Baharın ilk kuzusu yenildiği zaman sağlık ve şifa bulunacağına inanılır (URL-3). Eski İstanbul Hidrellezlerinin en önemli yemeğinin "kuzu" olduğu bilinir. Rûmi 23 Nisan yani 6 Mayıs (miladi) Hidrellez gününe kadar İstanbul'da yaşayan Müslüman halk kuzu eti yemeyi günah sayar Müslüman kasaplar kuzu kesmezdi. Hidrellez akşamı İstanbul Müslümanları ekonomik durumlarına göre mutlaka kuzu eti temin eder, pişirir, hazırlardı (Arslan, 2012: 210). Yine Hidrellez günü öğle yemeğinde sofrada bir parça kuzu eti bulunması sağlamlığa delil kabul edilirdi (İmer, 1957: 1523). Kuzu etinin yanında marul yenirdi (Alus, 1932: 12 Mayıs). Eski İstanbul Hidrellezlerinin önemli mesire yerlerinden biri olan Kâğıthane ve kuzu etinin önemi Konyalı Muzaffer Hamid'in İstanbul yemeklerini öven "İstanbul'un Külfetli Nimetleri" destanındaki ".../ Eyyüb'ün kaymağı ihmâl edilmez / *Kuzusuz Kâhtâne'ye gidilmez* / Yakacak inciri tadından yenmez / Bir okkadan azı mideye sinmez /.../" (Sezer-Özyalçın, 2017: 94-95) şeklindeki dizelerde vurgulandığı görülür.

⁹ Yemek, yalnızca yaşamı sürdürmek için bir materyal değil aynı zamanda sembolizm ve anlamlarla kaplı bir şey (Ichijo ve Ranta, 2018: 121-122) olmasının yanı sıra insanın hayatta kalışı için temel bir unsur ve çoğunlukla anlamın karmaşık sistemlerini ayrıntılandıran bir kültürel alandır (Goode 2009: 375). Diğer yandan hemen her ziyafet, aynı zamanda bir bellek ziyafetidir (Allen,

kadar eğlencelerle devam etmiştir (Batmaz, 2010b: 45; Demir, 2011: 63). Hidrellez günü, İstanbul'un bütün kışlalarındaki askere de kuzulu pilav ile irmik helvası çıkarıldığı (Ülkütaşır, 1976: 162), söz konusu uygulamanın Erken Cumhuriyet döneminde de sürdüğü ve Hidrellez günü kışlalardaki askere kuzu eti yedirildiği (*Akşam*, 7 Mayıs 1929) bilinmektedir.

Bahriye'de kuzu günü uygulamasına İkinci Dünya Savaşı döneminde de devam edilmiştir. Donanma Komutanlığının hazırladığı Deniz Spor Birliği Müsabakalarının 30-31 Mayıs 1939 günlerinde yapılması kararlaştırılmıştır. Yarışmaların yapılacağı gün aynı zamanda kuzu günü olarak belirlenmiş, 100 metre, 400 metre, 1500 metre ve 4x100 metre bayrak yarışları, gülle atma, disk atma, uzun atlama, tek adım atlama, üç adım atlama, yüksek atlama, halat çekme, futbol ve güreş dallarında gerçekleştiril edilmiştir. Yarışmalar yapılırken bir taraftan da kuzu günü etkinlikleri çerçevesinde çuval yarışı, sandalye kapma, yumurta taşıma yarışı, marul yeme ve jimnastik yarışmaları gerçekleştirilmiştir (Uyanıker, 2019: 67).

2015 yılında 22-23 Mayıs günlerinde Deniz Harp Okulu'nda düzenlenen kuzu günü şenlikleri çeşitli etkinliklerle başlamış ve Tuzla'daki tesiste düzenlenen etkinliklere öğrenciler ile aileleri ve askeri personel katılmıştır. İki gün süren etkinlikler açık hava konserleri ve kuzu yemeği ikramlarıyla tamamlanmıştır (URL-4).

2016 yılında 9-13 Mayıs günleri arasında Deniz Harp Okulu'nda düzenlenen "Bahriye Festivali" kapsamında geleneksel kuzu günü, uluslararası denizcilik yarışmaları, misafir bahriyeliler günü, savunma ve denizcilik semineri ile fuar gerçekleştirildi. Gemiler halkın ziyaretine açıldı. Uçak, helikopter ve SAT-SAS komandolarının özel gösterileri, gemicilik ve denizcilik yarışmalarının yanı sıra çeşitli faaliyet ve gösteriler yapılmıştır (URL-5).

2017 yılında 17 Mayıs günü Deniz Harp Okulu'nda düzenlenen kuzu günü etkinliklerinde gemicilik yarışmalar yapılmış, oyunlar oynanmıştır. Sonrasında kuzu yemeği ikramıyla etkinlik tamamlanmıştır (URL-6).

2018 yılında 10 Mayıs günü Deniz Harp Okulu'nda düzenlenen kuzu günü ve gemicilik yarışmaları etkinliğine Deniz Harp Okulu öğrencileri ve personeli ile Kara ve Hava Harp Okullarından gelen misafir öğrenciler katılmıştır. Halat salya, halat çekme, çuval, en incisi atma, silistre çalma, yumurta taşıma, filika ve gemi bağı yarışmalarının yapılmıştır. Etkinlik kuzu yemeği ikramıyla sona ermiştir (URL-7).

2022 yılı Mayıs'ında Deniz Harp Okulu'nun düzenlediği kuzu günü ve gemicilik yarışmaları etkinliğinde çeşitli dallarda yarışmalar yapılmış, oyunlar oynanmıştır. Etkinlik kuzu yemeği ikramıyla sona ermiştir (URL-8).

Kuzu Gününe Tahlilî Bir Bakış

2016: 179) ve kişinin topluluğun üyesi olarak sosyalleşmesine yardımcı olan duyguları/düşünceleri ortaya çıkarmak suretiyle sistemin korunmasını/sürdürülmesini sağlar, anlamı tamamen dinsel olmaktan ziyade toplumsal işlevlidir (Goody, 2013: 25). Yemeğin sosyalleşme işlevi yanında yeme içme alışkanlıklarının toplumların geçmişlerine ait kültürel kodları bugüne getirme ve geleceğe aktarma işlevi de vardır. Kişilerin zihninde iyi/kötü anılara da sahip olan yiyecekler tat, koku ve dokusu ile çağrışım gücüne sahip olabilir; yiyeceğin sadece kendisiyle ilgili değil, tüketildiği mekân ve ortamla da ilgili anıları canlandırabilir (Allen, 2016: 179). Bu bilgiler bir araya getirildiğinde yemek-bellek-mekân ilişkisi ortaya çıkmaktadır.

Yukarıda kimi yıllarda gerçekleştirilen etkinliklerinden örneklerin verildiği kuzu günü uygulamasının icadından başlayarak günümüze değin yarışarak, oyun oynayarak ve kuzu yemeği yiyerek yaz mevsiminin karşılandığı, Hıdrellez'in kutsandığı/kutlandığı anlaşılmaktadır.

Bahriye (Deniz Kuvvetleri Komutanlığı), “Türkiye’ye denizden gelecek tehditlere karşı savunulması ile deniz alaka ve menfaatlerinin korunması ve gözetilmesi” görevini icra için anayasa ve kanunlarla teşkil edilen askeri bir kurumdur. Bu kurum görevini bahriyeli olmak için müracaat edip çeşitli seçim aşamalarını başarı ile geçerek kabul edilen/görevlendirilen subay, astsubay, uzman, sözleşmeli ve mükellef er, erbaş, sivil işçi/memurlar vasıtasıyla yerine getirir. “En azından ortak bir faktörü paylaşan herhangi bir insan grubuna halk denilir” tanımlamasından hareketle söz konusu personel bahriyede kendilerine verilen görev/yetki/sorumlulukları yerine getirmek üzere bir araya geldiklerine göre bahriyeyi oluşturan *sosyal kimlik*¹⁰ grubuna “bahriye halkı” denilebilir. Yine sosyal kimlik grubu penceresinden bakıldığında bahriyelileri birbirine bağlayan faktörün ortak bir meslek, ortak jargondan ziyade bahriyenin kendine ait olduğunu kabul ettiği bazı geleneklere sahip olmasıdır ki bunlarda pek çoktur (Örneğin, kara ve hava kuvvetlerinde olmamasına karşın bahriyeye mahsus olmak üzere üstlerine/denk rütbelilere “efenim” şeklinde hitap etmeleri; kuzu günü geleneklerinin olması; hava ve kara kuvvetlerinden farklı olarak “içtima/yoklama için toplanmaya tabur” denilmesi; “er/uzman/astsubay/ subay gazinosu” şeklinde ifade edilen sosyal tesisin “teneffüşhane” biçiminde adlandırılması, gemi direklerinin cundasında Kuran-ı Kerim bulundurulması, hizmete giren yahut uzun bir seyre çıkan gemide locadan kan akıtmak için kurban kesilmesi, gemide nazar boncuğunun yer alması, vardiya değişimlerinde yahut seyre çıkan gemiye “Allah selamet versin”, halatları fora ederken veya demir fundo yahut vira edilirken “Bismillah” denilmesi, vd.)

Her birey gibi bahriyelilerinde söz konusu grubun mensubu olmaktan kaynaklı ve “bahriyeli” şeklinde ifade edilen sosyal kimliği, onun benlik algısının, bahriyeye mensubiyetine ilişkin bilgisinden ve bu üyeliğe yüklediği değerden ve duygusal anlamlılıktan kaynaklanan parçası olduğunu söylemek mümkündür. Bahriyeliler için de denilebilir ki, kendilerini bahriyeyi dikkate alarak tanımlar ve değerlendirirler, sınıflandırır. Bu sınıflandırma sonunda da yerleştirdikleri grupla özdeşleşirler. Bu özdeşleşme ile sosyal kimlikleri oluşur. Yine sosyal [mesleki] çevredeki diğer gruplar, bahriyeliye, kendi grubunun konumunu değerlendirmesi için bir temel oluşturur. Bahriyeli, bahriye içindeki konumunu benzeri diğer gruplarla yapılan sosyal karşılaştırma (iç-grup/dış-grup karşılaştırması) sonucu belirlenir. Bu kıyaslama, belirli davranışlara ve niteliklere yüklenen değerlerle ilişkilidir. Ancak burada dikkate alınan norm askeri hiyerarşi ve askeri mevzuatın oluşturduğu kurumsal normlardır. Sivil sosyal kimlik gruplarındakine benzer bahriyeliler de olumlu

¹⁰ Sosyal kimlik bireyin benlik algısının, bir sosyal gruba yahut gruplara üyeliğine ilişkin bilgisinden ve bu üyeliğe yüklediği değerden ve duygusal anlamlılıktan kaynaklanan parçasıdır. Sosyal kimlik kuramına göre; (1). Bireyler, kendilerini üyesi oldukları sosyal grubu dikkate alarak tanımlar ve değerlendirirler, kendilerini sınıflandırır. Bu sınıflandırma sonunda da kendilerini koydukları, yerleştirdikleri grupla özdeşleşirler. Bu özdeşleşme sonunda sosyal kimlikleri oluşur. (2). Sosyal çevredeki diğer gruplar, bireye, kendi grubunun konumunu değerlendirmesi için bir temel oluşturur. Üyesi olunan grubun konumu, benzeri diğer gruplarla yapılan sosyal karşılaştırma (iç-grup/dış-grup karşılaştırması) sonucu belirlenir. Bu kıyaslama, belirli davranışlara ve niteliklere yüklenen değerlerle ilişkilidir (güçlülük, ten rengi, beceriler...). (3). İnsanlar, olumlu bir sosyal kimlik edinmek ve benlik saygılarını yükseltmek için bu sosyal karşılaştırmayı gerçekleştirirken, kendi gruplarını kayırarak algılama ve diğer grubu da küçümseme yönünde bir yanlılık gösterirler, bu sürece iç-grup kayırmacılığı adı verilir. Bu durum, en küçük grup paradigması araştırmaları sonucunda elde edilen bulgularla ortaya konmuştur. (4). Bireyin sosyal kimliğinin, olumlu olup olmaması üyesi olduğu grubun öznel konumuna, yapısına bağlıdır (Demirtaş, 2003: 129-130).

bir sosyal kimlik edinmek ve benlik saygılarını yükseltmek için bu sosyal karşılaştırmayı gerçekleştirirken, kendi gruplarını kayırarak algılama ve diğer grubu da küçümseme yönünde bir yanlılık gösterebilirler ki, bu sürece iç-grup kayırmacılığı adı verilir. Ve şu tespitte eklenebilir ki bahriyelinin, bahriyelilik kimliğinin, olumlu olup olmaması üyesi olduğu bahriyenin öznel konumuna, yapısına bağlıdır¹¹.

Kültürel belleğin temel özelliğinin anlam aktarımı olduğu anlayışı genel bir kabuldür. Bu cümleden olarak Bahriye ve bahriyelilerin de kimlik ve değerlerini, kültürel *bellek*¹² aracılığıyla yaşayıp ve yaşattıkları, ortak tarih ve kimliği korudukları söz konusudur. Diğer yandan kendilerini anlamaya yardımcı olan bahriyeye ait anlatımlar, değerler, pratikler (kuzu günü gibi) liderler, şehitler ve kahramanlardan oluşan bahriye kültürel belleği, icat edilen bahriye kültürünün ekonomi, tarih, spor, geçiş dönemleri vb. alt kültür alanları ile tetiklendiği de bir başka vakiydir. Bahriyeli, askeri/sivil sosyal değer/normların belirlediği kültürel kimlikle ortak değerler doğrultusunda birleşir. Bahriyenin kültürel kodlarını taşıyan, depolayan ve hatırlatan bahriye kültürel belleğinde yer alan ve ortak verilenden biri olan “kuzu günü” pratiği, bahriyeliler arasında aitlik duygusunu yaşatır. Aitlik duygusunun bahriyeliye kazandırdığı özgüven, toplum içinde birey olmanın sağladığı rahatlık, ortak değerleri paylaşmanın yarattığı mutluluk, aynı tarihe sahip olmanın verdiği gurur, kültürün ortak kodlarını ve kodların anlamlandırmalarını bilmenin ayrıcalığı, kültürel belleği bahriyenin ortak ruhu yapar. Kuzu günü pratiği, bahriyede kültürel devamlılık, nesiller arası bilgi akışını sağlayan kültürel belleğin geçmişe göndermeler, ortak kimliğe ve geçmişe sahip bahriyelilerin endişelerini giderir, onlara aynı kültür dairesinin üyesi olduklarını hatırlatır. Geçmiş düzenleyen, anlamlandıran, geleneği kuran ve geçmişe bir bilinç atfeden söz konusu pratik diğer kültürel kodlar gibi bahriye ortak belleğinin varlık nedenlerindedir. Bahriye geçmişinin belli noktalarına yönelen kültürel bellek kodlarından biri olan kuzu günü pratiği, gündelik olmayan olayları hatırlama aracıdır. Böylelikle bahriyeliler tarihilerini hatırlayarak ve kökenlerine ait hatırlama figürlerini belleklerinde canlandırarak kimliklerinden emin olurlar.

¹¹ Bahriye; subay, astsubay, uzman, sözleşmeli ve mükellef er, erbaş, sivil işçi/memurlar statülü personelden oluşur. Söz konusu statülü personelin meydana getirdiği gruplar (subay grubu, astsubay grubu vd.) bir araya gelerek homojen genel yapıyı yani bahriyeyi oluştururlar. Ancak bu homojen yapının içindeki statü gruplarının oluşturduğu sosyal kimlik grupları da kendi içinde homojendir. Her statünün oluşturduğu sosyal kimlik grubu bir diğer grubun astı yahut üstü olmasının yanı sıra görev/yetki/sorumluluk/hak ve menfaatlerden kaynaklı olarak bakış, yaklaşım ve içselleştirme gibi duygu durumlarının yanı sıra bireyler/gruplar arası ilişkilerde de farklılıklar içerir. Bu tespit sonrası şöyle bir önermede bulunulabilir ki, diğer askeri kuruluşlar (kara ve hava kuvvetleri ile jandarma) gibi bahriyede homojen alt grupların bir araya gelmesiyle oluşan heterojen görünümülü homojen bir yapıdır. Başka bir çalışmanın konusu olmakla birlikte bahriye ve diğer askeri kurumlar içerisinde yapılabilecek araştırmalarda “iç/grup kayırmacılığı”nın olup olmadığı varsa neler olduğu, bu sorunların nasıl ve şekilde çözüme ulaştırılabileceğini tespit etmek mümkündür.

¹² Duyu organları yoluyla kazanılan algıları sembollere dönüştürerek, bunları beynin belirli bölümlerinde depolayan *bellek*, dilde yaşananları, öğrenilen konuları, bunların geçmişle ilişkisini bilinçli olarak zihinde saklama gücü, dağarcık, akıl, hafıza karşılığında kullanılır. Kodlama, saklama ve çağırma olmak üzere üç aşamalı işleve sahip olan belleğin, fizyolojik ve nörolojik boyutlarının yanında, sosyal ve kültürel boyutları da söz konusudur. Jan Assmann (2015: 26-31) belleği mimetik bellek, nesnel belleği, iletişimsel bellek ve kültürel bellek olarak dört boyutta ele almaktadır. Kültürel belleğin temel özelliği anlam aktarımıdır. Toplumlar, kimlik ve değerlerini, kültürel bellek aracılığıyla yaşar ve yaşatırlar.

Kuzu günü pratiğine *işlevci görüş*¹³ ve *ihtiyaç-kültür ilişkisi*¹⁴ yönünden yaklaşıldığında “metabolizma” temel ihtiyacının kültürel cevabı “besin sağlanması”; “hareket” ihtiyacına karşılık “etkinlikler” cevabı ile karşılaşılır. Söz konusu günde kuzu yemeği yenilerek metabolizmanın ihtiyacı olan besin sağlanmakta, hareket ihtiyacına karşılık olarak da bahriyeliler ile aile efradının bir araya gelerek sosyalleşme, yarışma ve oyunlarla etkinlik gerçekleşir. Kuzu gününde katılımcılar hoş vakit geçirirler, eğlenirler; kısa süreliğine de olsa toplumsal veya kişisel baskılardan kaçır, kurtulurlar gerek söz konusu gelenek gerekse oyun ve yarışmalarla bir nebze de olsa eğitilirler, özelde bahriye genelde umumi hayatın değerlerine ve törelerine destek verip kuzu günü kültürünü yaşatarak kuzu günü geleneğini gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlarlar. Bu günde “bahriyeliler arasında yapılan yarışmalarla birlik olma, mücadele eden yarışmacı arkadaşlarına her koşulda destek verme, centilmence mücadele etme ve takım olarak rekabet etme ruhu aşılmasının hedeflendiği” (URL-7) dikkate alındığında bahriyelilere, her askerde bulunması gereken ahlakî ve mânevî vasıflar¹⁵ zımnen hatırlatılarak harbe hazır tutuldukları söylenebilir. Söz konusu günde kuzu yemeğinin yanı sıra yarışma ve oyunlarda gücün/becerinin “paylaşılması”, bahriyelinin “moral”ini yükselterek “motive” etmesi, oyun/yarışma sonunda “ödüllendirme” olması, katılımcıların bir araya gelerek “iletişim” sağlamalarına dair dürtüleri de öne çıkar.

Aileden millete kadar uzanan sosyalizasyon zincirinde nesiller arasında sözlü anlatım yoluyla ortak bir ruh oluşturduğu kabul edilen gelenek olgusu zemininde kuzu günü pratiği irdelendiğinde, pratiğin 19. yüzyılda Kâğıthane’de başlayan padişah ziyafetinden Cumhuriyet dönemine aktarıldığı, Kâğıthane’den Heybeliada’ya oradan da Tuzla’daki bahriye birliğine taşındığı, hidrellez kutlaması organizasyonu ve kuzu yemeği ikramının bahriye birlik komutanlıklarınca yapılmak suretiyle günümüze kadar yenilerek ve varlığını koruyarak süregeldiği dikkati çeker. Böylece bir yandan kuzu günü pratiğinin aktarılış sürecine ad olurken diğer yandan süreç içinde aktarılan pratiğin kendisi olma hali söz konusudur. Bir diğer anlatımla kuzu günü geçmişte yaratılıp kökleşmiş, hâlihazırda da yaşamakta olan bir pratiktir. Yine kuzu günü pratiği bahriyelilerin sosyalizasyon, kutlama/kutsama vb. ihtiyaçlarını karşılamak üzere üyelerin gönülle iştirakleriyle vücut bulduğu görülür. Bu açıklamalar tahtında denilebilir ki, kuzu günü, gelenekleşmiş bir pratiktir. Kuzu günü geleneği değişmezlik özelliğine sahip olup gönderme yaptığı bir geçmişi ve kuzu yemeği yeme, oyunlar ve yarışmalar yapma, böylelikle hidrellezi kutsama/kutlama amacı taşıyan sabit pratikleri vardır. Ayrıca

¹³ İşlevci görüşe göre halkbilimi unsurlarının hayat içinde ya bir görevi vardır ya da bu unsurlar mutlak bir ihtiyacı karşılar. Bir sosyal yapıda yer alan çeşitli unsurların o yapının işleyişinde yer alışı ve katkı sağlama biçimi “işlev” (bkz. Nadel 1958) olarak adlandırılmaktadır.

¹⁴ İnsanın temel ihtiyaçları ve kültürel kurumlar ile bunların işlevlerinin belirlenmesine yönelik olarak Bronislaw Malinowski (1992: 105) tarafından geliştirilen analiz modeline göre de “metabolizma” temel ihtiyacının kültürel cevabı “besin sağlanması”; “üreme”nin “akrabalık”; “bedensel rahatlıklar”ın “barınma”; “güvenlik”in “korunma”; “hareket”in etkinlikler; “büyüme”nin yetiştirme” ve “sağlık” ihtiyacının kültürel cevabı da “hijyen”dir. William Bascom’un (1954: 333-349) ortaya koyduğu işlev denemesine göre 1. Hoş vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme, 2. Değerlere, törelere destek verme, 3. Eğitim, kültürün gelecek kuşaklara aktarımı, 4. Toplumsal ve kişisel baskılardan kaçıp kurtulma olarak folklorun dört işlevi söz konusudur. Bu işlevlere “protesto” unsuru (Başgöz 1996: 1-4) da ilave edilmiştir.

¹⁵ TSK İç Hizmet Yönetmeliği, Madde 86: Asker, kendisinden beklenen vazifeleri hakkıyla yapabilmek için yüksek ahlak ve kuvvetli maneviyata sahip olmalıdır. Her askerde bulunması lâzım gelen ahlakî ve mânevî vasıflar şunlardır: a. Cumhuriyete, Yurda ve Millete karşı sevgi ve bağlılık, b. İtaat, c. Sebat ve mukavemet, d. Cesaret ve şecaat, e. Canını esirgememek, f. Harbe hazırlık, g. İyi geçinmek, h. İyi ahlak sahibi olmak, i. Sır saklamak, j. Emel ve fikir birliği, k. Birbirine yardım, l. Tavır ve hareket, m. İntizam severlik, n. Başka milletten askerle bir arada bulunduğu zaman onlarla iyi geçinmek ve yüksek değerini onlara da tanıtacak bir silâh arkadaşlığı yapmak her Türk askerinin vazifesidir.

formel düzlemde kurumsallaşmasını yanı sıra kolayca izi sürülebilecek şekilde ve belirlenebilir bir zaman diliminde ortaya çıkıp büyük bir hızla yerleşmesi özelliğinden hareketle kuzu günü geleneği için “icat/inşa edilmiş gelenek” şeklinde tasnif yapmak da mümkündür.

Bahriyede kuzu günü pratiği takvimsel olduğundan her yıl Mayıs'ta hıdrellez günü yahut sonrasında icra edilir. Bahriye birliklerinin bulunduğu yerlerdeki birlik komutanlıklarının organizasyonda ve “bahriye halkı”nın katılımı ile Türkiye’de konuşlu bahriye birliklerinde gerçekleştirilir. Karmaşık bir yapısı yoktur. Askeri nizam, hiyerarşik ilişki ve disiplin¹⁶ içerisinde icra edilir. Kişisel icra için fırsat arayışı içermeyip aksine grup başarısı ve mutluluğu esastır. Böylelikle bahriye kültürel mirası olan kuzu günü geleneği ile bahriyelilik kimliği dışa vurulur. Söz konusu günün açılışında katılımcılara yönelik birlik komutanının hitabı dışında tören ve kortej yürüyüşü olmaz. Anılan günün sembolü ve özgün yiyeceği kuzu etidir. Kapanışta, oyun ve yarışmalarda başarılı olan kişi ve gruplara idare tarafından küçük armağanlar takdim edilir. Bu haliyle bahriyede kuzu günü pratiği klasik *festival/şenlik*¹⁷ tanımlamasıyla örtüşmemekteyse de “grup içi geleneksel kutsama/kutlama” şeklinde tasnif edilebilir. Kuzu günü geleneği Türk halkbilimi kadroları içerisinde yer alması gerektiği halde birkaç araştırmacının tasnif denemesi¹⁸ dışında görülmez.

Kuzu gününde verilen kuzu eti ziyafeti bir yönüyle de bellek ziyafeti olup bahriyelilerin sosyalleşmesine yardımcı olan duyguları/düşünceleri ortaya çıkarır, böylelikle sistemin korunmasını ve sürdürülmesini sağlar, anlamı dinsel olmaktan öte toplumsaldır. Bahriyeliler için kuzu gününde yenen kuzu eti onların zihninde iyi/kötü anıları çağrıştırabilir; kuzu etinin sadece kendisiyle ilgili değil, tüketildiği mekân ve ortamlarla da ilgili anıları canlandırabilir (Geçmişte kimlerle, nerede, nasıl ve hangi tarihteki kuzu gününe katıldıkları, bu günde hangi hoş/nahoş anıları yaşadıkları, o tarihte icra edilen kuzu gününe birlikte katıldıkları meslektaşlarının bugün nerede, nasıl yaşadıkları yahut şehit/vefat durumları gibi.).

Sonuç

Bu etüt çerçevesinde yapılan tespit ve bilgilere dayalı olarak Türk Bahriyesi'nin de gelenekli ve törenli bir kurum olduğu ve bahriyelilerin gelenekli pratiklerle mesleki ve kültürel kimliklerine sahip çıktıkları, devam ettirdikleri ve gelecek nesillere aktardıkları ortadadır. Osmanlı döneminde idarenin icat ettiği ve uygulamaya koyduğu hıdrellez günü kuzu eti ziyafetinin muhtemelen zamanın bahriyelileri tarafından *kuzu günü* şeklinde isimlendirildiği, mesleki nesiller arasında aktarılacak grup üyelerince de aynı adlandırma, kültürel kodlama ve çağrışım yoluyla kimlik ve aidiyet unsuru haline geldiği görülmektedir. İşlevleri bakımından ziyafet, aidiyet, iletişim, paylaşma, moral/motivasyon,

¹⁶ Disiplin: Kanunlara, nizamlara ve amirlere mutlak bir itaat ve astın ve üstün hukukuna riayet demektir. Askerliğin temeli disiplindir. Disiplinin muhafazası ve idamesi için hususi kanunlarla cezai ve hususi kanun ve nizamlarla idari tedbirler alınır (211 Sayılı İç Hizmet Kanunu, Md. 11).

¹⁷ Festivaller, kesin karakteristik belirleyici niteliklere sahiptirler, takvimsel olarak düzenlenmiş aralıklarla gerçekleştirilirler, ulusaldırlar, halk katılır, yapıcı karmaşıktır ve ses, görüntü ve amaç bakımından çok yönlüdürler. İnsanlar genelde iki güdü ile katılırlar: Birincisi kişisel dini bağlılık veya kişisel icra için fırsat arayışıdır. İkincisi de atalara tapma veya kutlama, yüksek değerdeki hüner ve yeteneklerin icrası yahut grup mirasının ifadesi yoluyla kimliğin dışavurumudur. “Açılış töreni/yürüyüşü, ritüel, drama ve yarışma, yemek, dans/müzik ve olayın sonu” şeklindeki bölümler halinde gerçekleşen festivallerde “olayın sonu”, açılış töreninin tersine yapının az, yaratıcılığın ve kişisel ifadenin çok olduğu bir biçimde sergilenir (Stoeltje 1992: 261-271).

¹⁸ Kuzu günü pratiğinin/geleneğinin “ritüel kökenli eğlenceler” (Özdemir, 2005: 49) veya “açık havada yapılan eğlenciler” (And, 2012: 121) şeklinde tasnif edildiği bilinmektedir.

yarışma/mücadele vb. şekilde tasnif edilmesi mümkün olan *kuzu günü* pratiği/geleneği Eski Türk kültüründeki “toy” pratiğinin icrası ile de özdeşleştirilebilir. Çünkü başlangıçta padişahın kuzu eti ziyafeti çekmesiyle başlayan *kuzu gününün* Cumhuriyet döneminde de bahriye birlik komutanlıklarınca icrasına devam edilmesi, söz konusu günde oyunlar oynanması, yarışmalar düzenlenmesi; Dede Korkut boylarında görülen Han’ın toy düzenlemesi, bu toylarda ziyafet çekmesi, yarışmalar düzenlenmesi motifleriyle örtüşür bir görüntü arz etmektedir.

Sonuç olarak “kuzu günü geleneği” pratiğinin bahriyenin kültürel belleğinde var olan; “ziyafet-aidiyet-iletişim-paylaşma-moral/motivasyon ve yarışma/mücadele” zemininde idare eliyle organize edilerek gerçekleştirilen; bahriyelilerin ve ailelerinin katılımıyla bireylere aidiyet duygusunu hissettiren, özgüven kazandıran, eğlendiren, rahatlatan, ayrıcalık hazzı yaşatan ve iletişim imkânı veren folklorik bir pratik olduğunu söylemek mümkündür. Bu sebeple Kültür Bakanlığınca hazırlanan *Kültür Belgesi Kümeleme Kılavuzu* başta olmak üzere bilim adamları ve araştırmacılarca yapılan Türk halkbilimini kadrolama çalışmaları içinde sosyal kimlik gruplarının etkinlikleri vb. şeklindeki bir başlık altında tasnif edilerek kadroları içine bahriyede kuzu günü geleneğinin de dâhil edilmesi, “halk-ordu/sivil-asker” bütünleşmesinin simgelerinden biri sayılabilecek bu kültürel unsurun kuyudata girmesi bakımından önemlidir.

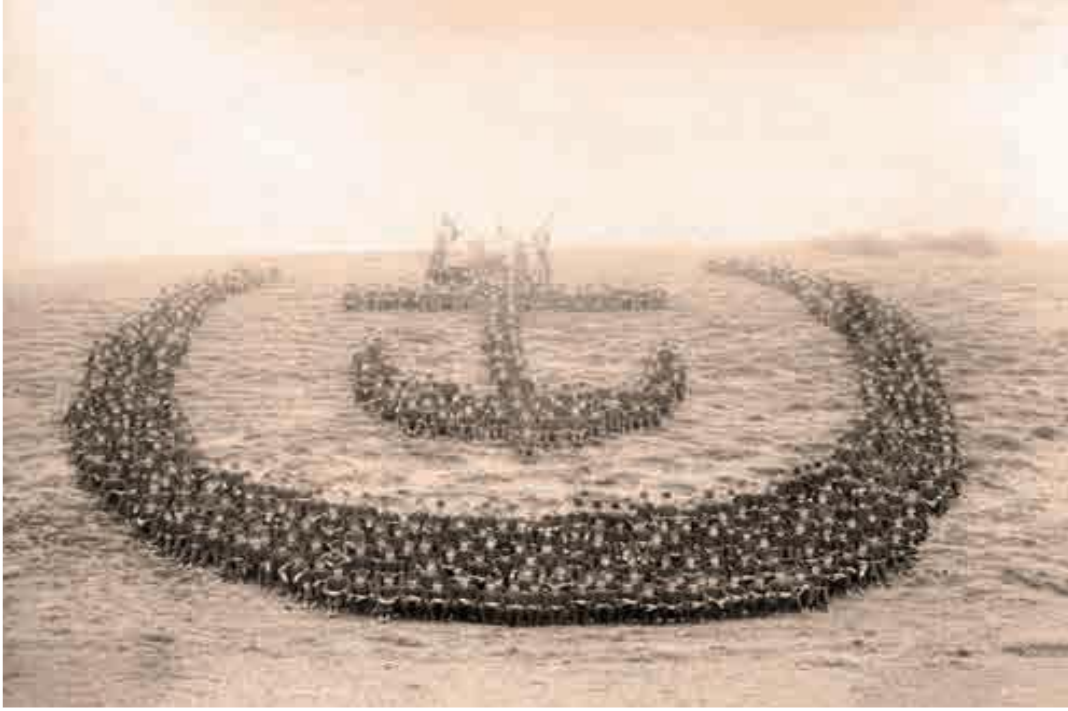
Kaynaklar

- Akmansoy, Behçet (2014), *Bahriye Anıları -Hafızamın Dreyin Süzgecinde Kalanlar-*, e-kitap (16.01.2022),
<https://www.facebook.com/groups/933798783381007/permalink/4901419699952209> (ET.: 15.05.2022).
- Akşam Gazetesi*, İstanbul, 7 Mayıs 1929.
- Allen, Stuart John. (2016), *Obur Zihin -Yiyeceklerle İlişkimizin Evrimi-*, (Çev. Erdem Gökyaran), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Alus, Sermet Muhtar (1932), Hidrellezde Niyet Çekmek, *Akşam Gazetesi*, İstanbul 12 Mayıs.
- And, Metin (2012), *Oyun ve Bügü -Türk Kültüründe Oyun Kavramı-*, 3. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Arslan, Ferhat (2012), İstanbul’da Hidrellez Geleneğinin Geçmişi, Bugünü ve Yarını: Ahırkapı Örneği, *Folklor/Edebiyat*, Cilt 18, Sayı 71, 2012/3, s. 201-235.
- Artun, Erman (2009), *Türk Halkbilimi*, 5. Baskı, İstanbul: Kitabevi.
- Aşkun, Vehbi Cem (1949), Bahar Bayramı, *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl 18, Cilt 10, Sayı 212, s. 4348-4349.
- Assmann, Jan (2015), *Kültürel Bellek*, [Çev.: Ayşe Tekin] 2. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ayvazoğlu, Beşir (1995), Kültürel Sürekliliğe ve Geleneğe Dair, *Türk Edebiyatı*, Sayı 260, s. 11-31.
- Bascom, William (1954), Four Functions of Folklore, *The Journal of American Folklore*, Oct-Dec., Col. 67, No. 266, pp. 333-349.
- Başgöz, İlhan (1996), Protesto: Folklorun Beşinci İşlevi (Fonksiyonu), *Folkloristik: Prof. Dr. Umay Günay Armağanı* (Haz.: Ö. Çobanoğlu-M. Özarslan), Ankara: Feryal Matbaacılık, s. 1-4.
- Batmaz, Şakir (2010a), *Bilinmeyen Yönleriyle Osmanlı Bahriyesi*, İstanbul: Yitik Hazine Yayınları.
- Batmaz, Şakir (2010b), *Abdülhamid Donanmasında Bir Bahriyeli Emin Yüce*, İstanbul: Timaş Yayınları.

- Baykara, Tuncer (2001), *Türk Kültür Tarihine Bakışlar*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Demir, Timur (2011), “Eğitim Tarihimize Heybeliada Bahriye Mektebi’nin Yeri”, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi,
- Demirtaş, H. Andaç (2003), Sosyal Kimlik Kuramı, Temel Kavram ve Varsayımlar, *İletişim Araştırmaları*, Cilt 1, Sayı 1, s. 123-144.
- Dundes, Alan (1980), Who Are the Folk?, in *Interpreting Folklore*, Indiana Bloomington: Indiana University Press, pp. 1-19.
- Eraslan, Cezmi (Ed.) (2017), *Objektiften Yansıyanlarla Sultan II. Abdülhamid Döneminde Eğitim*, İstanbul: Üsküdar Belediyesi Yayınları.
- Goode, Judith (2009), Yemek, [Çev. Fatih Mormenekşe], *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 3*, Ankara: Geleneksel Yayınları, s. 375-381.
- Goody, Jack (2013), *Yemek, Mutfak, Sınıf-Karşılaştırmalı Sosyoloji Çalışması-*, [Çev. Müge Günay Güran], İstanbul: Pinhan Yayınları.
- Gürdeniz, Cem (2022), *Kültürü ve Görgüsüyle Denizcilik*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Halk Kültürü Belgeliği Kümeleme Klavuzu* (2001), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Hobsbawm, Eric - Terence Ranger (2006), *Geleneğin İcadı*, [Çev. Mehmet Murat Şahin], İstanbul: Agora Kitaplığı Yayınları.
- Ichijo, Atsuko - Ronald Ranta (2018), *Yemek ve Ulusal Kimlik*, [Çev.: Emrullah Ataseven], İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- İmer, Ali (1957), Halkalıda Hıdırellez, *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl 8, Cilt. 4, Sayı 96, s. 1523.
- Koçu, Reşat Ekrem (1941), “Beykoz Çayırı” maddesi, *İstanbul Ansiklopedisi*, C. 5, İstanbul: İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kolektif Şirketi, s. 2645.
- Kubbealtı Lugatı*, <https://lugatim.com/s/BAHR%C4%B0YE> (Erişim: 13.05.2022).
- Küskü, Fırat (2020), II. Abdülhamid Devrinde Kâğıthane Mesiresi, *Vakanüvis*, Yıl 5, Sayı 2, s. 841-867.
- Malinowski, Bronislaw (1992), *Bilimsel Bir Kültür Teorisi* [Çev. Hüseyin Portakal], İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Nadel, Siegfried Frederick (1958), *The Foundation of Social Anthropology*, Third Impression, London: Cohen & West Ltd.
- Öğüt-Eker, Gülin (2006), Gelenekten Geleceğe Halk Edebiyatı, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı* (Ed.: Öcal Oğuz), 4. Baskı, Ankara: Grafiker Yayınları, s. 315-330.
- Özarslan, Metin (2000), Erzurum’da Hıdırellez ile İlgili İnançlar ve Kimi Uygulamalar, *Türkbilig*, Cilt 1, Sayı 1, s. 203-208.
- Özdemir, Nebi (2005), *Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Pultar, Mustafa (2022), *Denizlük - Büyük Deniz Sözlüğü*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sadri Sema (1991), Hıdırellez (Hızır-İlyas), *Eski İstanbul’dan Hatıralar*, 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sezer, Sennur -Adnan Özyalçın (2017), *-Eski İstanbul Yaşayışı ve Folkloru- Bir Zamanların İstanbul’u*, İstanbul: Kor Kitap.

- Stoeltje, J. Beverly (1992), *Festival, Folklore, Cultural Performances and Popular Entertainments*, Richard Bauman, (ed) New York Oxford University Press, pp. 261-271.
- Teke, Gürçayır Selcan (2016), *Türk Halk Biliminde Derleme Çalışmalar Tartışmalar*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- TSK İç Hizmet Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.4.211.pdf> (Erişim Tarihi: 13.05.2022)
- TSK İç Hizmet Yönetmeliği. <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=5905&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonemligi&mevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 13.05.2022)
- URL-1: <https://www.dzkk.tsk.tr/ArsivAskeriTarih/icerik/deniz-kuvvetleri-komutanligi-tarihcesi> (Erişim Tarihi: 13.05.2022).
- URL-2: Bahriyelimizde Kuzu Günü Ne Zaman ve Nasıl Başlamıştır? Bu Konuda Günümüze Kadar Yapılan İlginç Etkinlikler Nelerdir? https://www.dzkk.tsk.tr/icerik.php?icerik_id=371&dil=1 (Erişim: 23.05.2019).
- URL-3: Hıdırellez, <http://kulturturizm.gov.tr> (Erişim: 11.11.2008).
- URL-4: Deniz Harp Okulunda Kuzu Günü ve Bahar Şenlikleri, <https://www.denizhaber.net/deniz-harp-okulunda-kuzu-gunu-ve-bahar-senlikleri-hafta-sonu-yapilacak-haber-61994.htm> (Erişim: 10.11.2023).
- URL-5: Deniz Harp Okulu Bahriye Haftası, <https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/deniz-harp-okulunda-bahriye-festivali-basladi-> (Erişim: 10.11.2023).
- URL-6: Kuzu Günü'nde Coşkulu Kutlama, <https://www.haberola.com.tr/kuzu-gununde-coskulu-kutlama/> (Erişim: 10.11.2023).
- URL-7: Geleneksel Kuzu Günü ve Gemicilik Yarışmaları, <http://www.msu.edu.tr/sayfadetay?SayfaId=773&ParentMenuId=31>, (Erişim: 24.04.2019).
- URL-8: Geleneksel Kuzu Günü, <https://twitter.com/msuedutr/status/1526929202313846791>, (Erişim: 10.11.2023).
- Uyaniker, Ferdi (2019), II. Dünya Savaşı Sürecinde Türk Donanmasındaki Gelişmeler, *Basılmamış Doktora Tezi*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Ülkütaşır, M. Şakir (1976), Hıdırellez Hakkında Bir Araştırma, *Türk Folkloru Araştırmaları Yıllığı 1975*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, s. 157-170.
- Veren, Ergün (2019), *Kocakarı Soğuklarından Zemheriye Anadolu Halk Takvimi*, İstanbul: Doğan Eğmont Yayıncılık.
- Yıldırım, Dursun (1989), Sözlü Gelenek Kültürü, *Millî Folklor*, Cilt 1, Sayı 1, s. 6-7.

EKLER

Fotoğraf -1. Heybeliada Mekteb-i Bahriye öğrencilerinin Kâğıthane mesire alanında çıpa ve hilâl şekli vererek çekti oldukları fotoğraf (Eraslan, 2017: 121)

Fotoğraf-2. Heybeliada Bahriye Mektebi öğretmen ve öğrencileri Kâğıthane’de düzenlenen piknikte (Eraslan, 2017: 122)

Fotoğraf 3. Mekteb-i Bahriye talebeleri Kâğıthane piknik alanında eğlence sırasında. (Eraslan, 2017: 123)

Fotoğraf 4. Mekteb-i Bahriye-i Şahane öğrencilerinin Çam Limanı mesiresinde jimnastik çalışmaları. (Eraslan, 2017: 124)